

Дитячий садок збирає друзів, або Розмова про музейну педагогіку, творчість, спілкування...

У кожного дитячого садка — своя родзинка. У ДНЗ № 518, що його очолює Тетяна ШЕВЧЕНКО, іх кілька: музей Григорія Світлицького, ансамбль дитячого танцю, чудова екологічна стежина. А ще колектив дитячого садка вміє дружити з різними дошкільними закладами: з ДНЗ № 22 у Ялті, з ДНЗ № 21 «Ластовічка» в Ужгороді, з ДНЗ № 307 у Харкові, з ДНЗ № 10 «Любавонька» у Переяславі-Хмельницькому (Київська обл.), з дитячим садком із Туреччини і, напевно, ніхто не здивується, якщо незабаром з'являться друзі в Європі, а то й на іншому континенті. Колективи дитячих садків спілкуються, творять і розвиваються разом, проводять спільні заходи.

Пропонуємо розповідь про семінар-практикум «Художньо-естетична діяльність (практика) як складова особистісного розвитку дошкільника» для керівників дитячих садків художньо-естетичного напряму навчально-виховного процесу, що відбудувся цьогоріч навесні.

Відкриваємо мистецтво в собі

Ти сам — твір мистецтва.
Відкрий мистецтво в собі.

Еміль Жак-Далькроз

Зустріч із прекрасним радує дитину. Вона освоює колір, лінії, звуки, ритм, рух, симетрію й асиметрію, які поступово, у міру її розвитку, виступають перед нею як прекрасні форми і властивості. Зручність і доцільність житла, продумана і красива обстановка дитячого садка викликають у дитини бажання не лише милуватися, а й поводитися відповідно до цього красивого оточення. Праця, що перетворює і прикрашає життя, постійно привертає увагу малюка, викликає бажання працювати і відображати це в іграх. І сам процес праці, і приваблива зовнішність створених предметів додають дитині радість і задоволення. Але не лише до світу предметів, явищ природи можна викликати естетичне ставлення дітей. Воно може виникнути й у світі людських стосунків.

У контексті становлення дитячої особистості естетичне виховання розглядається як таке, що сприяє розвитку творчих здібностей, природних нахилів, обдаровань, творчої уяви, фантазії. Реалізація його завдань у дошкільному закладі повною мірою має відбуватися на основі широкої інтеграції, пронизуючи весь педагогічний процес та охоплюючи різні форми роботи з дітьми — заняття, самостійна художня діяльність, свята, розваги, гуртки. У цих формах комплексно мають використовуватися твори музичного, театрального, літературного, образотворчого мистецтва в контексті загальнолюдської і національної культури. Відповідно організовується цілеспрямоване педагогічне спілкування в середовищі

привчається уловлювати деякі залежності засобів художньої виразності від змісту твору. Так, наприклад, малюк помічає, що веселій, танцювальний мелодії найчастіше відповідає швидкий темп, гучне звучання, завзятий ритм; що в казці зустрічаються красиві, виразні слова й кілька разів повторюється один і той самий вислів («...і покотився колобок далі»). Діти починають помічати певний зв'язок навколошньої дійсності з мистецтвом, що її відображає. Для них це вже відкриття, радісне й незвичайне.

Образотворче мистецтво, музика, казки й вірші так само, як явища природи, предмети, що оточують дитину, викликають різноманітні й цікаві вислові, якщо до цього дитину спонукає дорослий. Зміст цих висловів пов'язаний із тими враженнями, які викликає зустріч з прекрасними явищами, доступними розумінню й відчуттям дитини. Вислови стосуються красивого в природі, побуті. Вони можуть містити оцінку вчинків і поведінки однолітків.

Діти відзначають засоби виразності в музичних та поетичних творах і засоби зображенівності в картинах та скульптурі. Вони можуть цікавитися змістом пісні, картини і стисло його викласти. «Естетичні характеристики» в дітей виникають рано, але в молодших дошкільників вони майже завжди мають констатувальний характер («У мене красиве плаття»). До кінця дошкільного віку з'являються мотивування, зіставлення, діти можуть самостійно перелічити низку

**Малюк
прийшов
у яскравий
і радісний, ба-
гатоголосий
і багатоколір-
ний, великий
і складний
світ. Саме
життя — по-
бут людино-
ви, її праця,
природа —
джерело, що
живить есте-
тичні пере-
живання дитини. Яскра-
ве, наочне,
привабливе
на самперед
сприймається
малюком
як прекрасне.**

мистецтва для введення дитини в певну історичну епоху, ознайомлення з національним колоритом, засобами художньої виразності, притаманним різним видам мистецтва (література, музика, театр, хореографія, живопис, скульптура, архітектура). **Саме мистецтво, відображаючи життя, виражає своє ставлення до нього.** Мистецтво допомагає дитині залучитися до доброго, засудити зло. І нарешті, мистецтво є особливо сильним і незамінним засобом естетичного виховання дитини. Хвилюючи й радуючи дитину, воно примушує її пильно вдивлятися в те, що її оточує, уважніше, яскравіше й повніше відгукуватися на прекрасне в житті.

Ведучи мову про наявність естетичного відчуття в дошкільника, з'ясуємо, як рано воно зароджується, який його зміст і ознаки, у чому його близькість до етичних переживань і відмінність від них.

Побутові предмети та явища природи оцінюються переважно з огляду на їх фізичні якості, які доступні для сприйняття дитини і зберігаються в її пам'яті також у формі наочних уявлень. Яскраве забарвлення іграшок, своєрідні лінії на крилах метеликів, дзвінкі переспіви птахів, плавні рухи рибок в акваріумі — усе це полонить дитину пропорціями, лініями. Ці якості належать до зовнішньої форми й розцінюються як красиві явища.

Діти тягнуться до близких і яскравих речей із раннього дитинства. Але це не має означати, що надалі всі близкі, помітні, ефектні предмети треба називати красивими. Це не сформує достовірно художній смак. Дорослі повинні враховувати вікові прояви дитини, але й здійснювати розвиток її смаку в правильному напрямі. Знаючи особливу вразливість, тонку організацію душевного життя дитини, необхідно оточити її світлими й радісними переживаннями. Лише зустріч із прекрасним у житті й мистецтві викликає в малюків естетичне відчуття. Це відчуття ніколи не може бути безпредметним і беззмістовним. Впливаючи на відчуття й викликаючи їх, прекрасне народжує думки, формує інтереси. У процесі естетичного сприйняття дитина робить свої перші узагальнення — виникають порівняння й асоціації. Бажання дізнатися, про що розповідає картина, музика, — усе це примушує дітей придивлятися до фарб і ліній, прислухатися до звучання музики й віршів. Поступово розвивається активна слухова увага й зорова спостережливість.

Природа і побут також дають дитині привід для різних спостережень. Поступово сприймаючи звуки в різних поєданнях, риму у віршах, лінії, фарби й форми в картинах, вибраючи різноманітні відчуття від краси природи, дитина

ознак, застосувати образні вирази. Завдяки взаємодії сприйняття, емоцій, слова естетичні переживання дитини збагачуються і стають усебічними. **Так зароджується художній смак.**

Діти тягнуться до співу, танцю, малювання, читання віршів, розглядання картин, гри на музичних інструментах, охоче залучаються до цих занять, тобто виявляють велику цікавість до мистецтва. Малюки — не лише «виконавці», а й «творці»: вони складають пісеньки, утілюють свої задуми в малюнку, ліпленні, аплікації, конструюванні, художній праці. Це і є **перші творчі прояви**. Водночас вони ставлять багато питань, з'ясовуючи незрозуміле при слуханні або розгляданні. Так діти залучаються до простих знань про мистецтво.

У дошкільному дитинстві виникають усі види художньої естетичної діяльності — це сприйняття творів із першими їхніми оцінками, і виразне їх виконання, і навіть спроби проявити себе творчо. Справа дорослих — створити всі умови для залучення дитини до різноманітних видів художньо-естетичної діяльності (практики). Адже саме завершальним етапом інтегрованого процесу естетичного пізнання є творча художньо-практична діяльність дошкільників — образотворча, театралізована, музична, літературно-художня.

Варто замислитися: чому саме ці нескладні художні твори відіграють особливу роль у вихованні дитини? Дорослий, залучаючи дитину до людського досвіду, допомагає освоїти те, що доступно їй на певному етапі розвитку. Довкілля освоюється дитиною не лише шляхом залучення

до діяльності мислення. Є шлях і художнього освоєння дійсності. Його людина опановує протягом усього життя, але в дошкільному дитинстві цей шлях особливо ефективний.

Річ у тому, що художні образи мистецтва є специфічною формою відображення й пізнання життя в його дуже конкретних індивідуальних проявах. Щоб відобразити яке-небудь явище життя, письменник, композитор чи художник користуються такими наочно-конкретними засобами, як звуки, слова, колорит і форма. **Мистецтво для дітей — це яскрава сторінка у великому мистецтві.**

З умовах сучасного розвитку освіти проблема залучення дитини до світу мистецтва є вкрай важливим напрямом педагогіки і має багато недосліджених аспектів. Відчуття замкнутості, відірваності від соціокультурних процесів мають тисячі навчальних закладів. Як дитину, що «кроє в майбутнє», за таких умов залучити до культури? Як підготувати її до сприйняття мистецької інформації? Як навчити орієнтуватися в жанрах та видах мистецтва? Як навчити розуміти мову музики, поезії, живопису?

Ми, дорослі, маємо на меті допомогти дитині знайти й полюбити красу поезії, живопису, музики. Пізнавати якомога більше, з любов'ю та умінням передавати знання дітям, залучати до цієї справи батьків, створити таке середовище в дитячому садку, де б у малюків формувалася художня культура, виховувалась любов до України та її народу, до національної спадщини, почуття гордості за свій народ, за Батьківщину — це сенс життя, **мета педагогічного колективу ДНЗ № 518**, що його очолює Тетяна Шевченко.

Поєднати минуле з майбутнім

Наш садок розташований на вулиці Григорія Світлицького — першого народного художника України. Тому в садочку ми створили музей видатного художника, зібрали матеріал про нього, розшукали родичів, які люб'язно надали допомогу в створенні музею (подарували іграшки, виготовлені руками Г. Світлицького, його картини). Під час святкування 135-річчя від дня народження художника відбулася зустріч із його внуками та правнуками.

Спілкування старшого покоління з молоддю допомагає малечі зростати, пам'ятаючи про свій рід, поєднувати минуле з майбутнім.

Форми, методи, прийоми ознайомлення з духовною спадщиною Г. Світлицького я розробила відповідно до вікових особливостей дошкільників, школярів і дорослих, які відвідують музей Г. Світлицького в нашому дитячому садку.

На святкуванні роковин від дня народження Г. Світлицького запрошуються всі охочі (малята, дорослі). Організовуються екскурсії до музею, концерт, присвячений знаменній даті.

З дітками проводжу інтегровані заняття, на яких використовую суміжні види мистецтва, що допомагає краще розкрити вивчення теми «Пейзаж-портрет-натюрморт». Вивчаю з дітьми особливості тієї чи іншої пори року. Ознайомлення з навколошнім світом підтверджує теоретичні знання. Вивчаємо пісні, таночки, вірші, загадки, легенди, прикмети, прислів'я з теми. Слухаючи музику П. Чайковського з циклу «Пори року», діти, використовуючи набуті знання, малюють пейзаж. Основи малювання пейзажу здобувають на заняттях із вихователем у групі.

Суміжні види мистецтва в художній майстерні Г. Світлицького

Ч едагоги розуміють, що у своїй зрілій і розвиненій формі мистецтво не може бути освоєно дитиною. Проте до всіх найдоступніших його форм можна і треба залучати малюків з раннього дитинства. Лише у своїх всеобщих формах мистецтво може допомогти становленню художніх здібностей дитини. З ранніх років усі види мистецтва мають входити в її життя. Художня іграшка, казка і приказка, загадка і прислів'я, пісні та інструментальна п'еса, картина і декоративні вироби — з цього має починатися ознайомлення дитини з мистецтвом. Якими б простими не були ці вироби майстрів мистецтва — вони вводять дитину в особливий, новий світ художніх переживань.

Ефективне поєднання виховного впливу довкілля й цікавого змісту занять із художньо-естетичною діяльністю дозволяє педагогам закладу на високому рівні працювати над морально-етичним розвитком дітей, збагаченням їхнього духовного світу, ознайомленням із жанрами й видами мистецтва. У творчому доробку колективу — не лише низка нестандартних заняття з образотворчою, музичної, театралізованої діяльності, а й цикл музейних занять. Залучаючи дітей до національної культури, педагоги виховують у них уміння бачити, відчувати, милуватися та захоплюватися чарівним світом мистецтва.

Людмила МЕЛЕНЕЦЬ,
викладач кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти
ІППО КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, м. Київ

Великі про маленькіх

Музейна педагогіка

Любов КОНОВАЛ,
музичний керівник ДНЗ № 518, м. Київ